

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
Llibreria Espanyola, Rambla del Mig, 20
BARCELONA

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ
Fora de Barcelona:
Espanya: trimestre 3 ptes. Estranger, 5

L'homenatge a Santiago Rusiñol

LA SORTIDA

Amb un cel rúfol i trist, menaçant pluja, sortim de casa i ens dirigim al baixador del Passeig de Gràcia.

Una gran gentada ho invadia tot. Al "Terminus", en Josep Maria de Sagarra prenia un cafè amb llet, i en Lluís Capdevila "vermouth".

A l'entrada, uns senyors de la comissió rebien als que anaven arribant.

Hi érem tots, els que fan de savis i els que no en fan i en són; els literats de debò i els disfressats de literat; els intel·lectuals i el poble.

Veu's aquí alguns dels noms que recordem: els escenògrafs Salvador Alarma, Maurici Vilumara i Josep Castells; Josep Canals, empresari de "Romea"; Enric Giménez, Florenci Cornet, Ambrosi Carrión, Enric Lluelles, Ignasi Iglesias, Enric de Rosas, Salvador Perarnau, Melcior Font, Pujol i Brull, Lluís Capdevila, Amadeu Vives, Santiago Vinardell, Chavarri, Camps Margarit, Alexandre Plana, Daniel, Alumà, Opisso, Terruella, Bagaria, Poal Aregall, Ramon Casas, Enric Clarasó, Francesc Vilà i Costa, Maria Vila, Pius Daví, l'impressor Rovira, Ribera Rovira, Avelí Artís, Joaquim Borralleras, Josep Maria Francès, Cassià Casademunt, Emili Ferrer, Picarol, Pere Corominas, Colom, Alexandre Cardunets, mestre Clarà, Manuel Sugrañes, Duràn i Tortajada, Brauli Solsona, Francesc Madrid i molts altres.

Pugem al tren—qual màquina està adornada amb flors—, que arrenca entre visques! i aplaudiments, camí de Sitges.

UN MOMENT EMOCIONANT

Al pasar el tren per davant la presó model, surten els presos a les finestres i fan voleiar els blancs mocadors—ales d'esperança i de glòria en la grisor del matí—, i aclamen al mestre Rusiñol.

Es un moment d'una tan intensa emoció, que difícilment l'oblidarem. Ja que no poden venir amb nosaltres, ens envien els presos la seva ànima!

L'ARRIBADA A SITGES

Arribem a Sitges amb sol. El poble obre pas a la comitiva presidida per en Rusiñol, la seva senyora, l'Enric Morera, en Salvador Alarma, en Ramon Casas, l'Enric Clarasó, l'Antoni López, editor de L'ESQUELLA i "La Campana", en Maurici Vilumara, l'Amadeu Vives, en Marius Aguilar, en Josep Maria de Sagarra.

Les músiques i les aclamacions omplenen l'aire. Dels balcons, gentilment endomassats, plouen flors i lloer.

El matí plujós i trist d'abans s'ha convertit en un matí d'apoteosi.

L'"Elenc artístic arbosenc" ha construït una "roulotte" com la de "L'alegria que passa", que ens surt al pas, tripulada

L'arribada del tren expedicionari a Sitges.

Al sortir de l'"andén", en Rusiñol amb la seva companya, donya Lluïsa Denis.

pels personatges de la famosa comèdia d'en Rusiñol: "En Cop de puny", la "Zaira", el "Clown", que ens rescita molt correctament el monòleg famós.

Cal felicitar an aquests joves de l'"Elenc artístic arbosenc". Al passeig, i davant l'estàtua d'"El Greco", en Josep Maria de Sagarra, pronuncià un bell parlament, que reproduïm.

Llargos aplaudiments acolleixen les paraules d'en Sagarra. S'avença el nét d'en Rusiñol, Santiago Planàs, i li ofrenà un ferro forjat en forma d'unes branques de roure i llorer enllaçades— obra de Muñoz Morató i Jaume Mercader, segons dibuix del pintor Domènec Carles—, amb aquestes paraules:

—Aquí tens aquesta branca de roure i llorer, que ja et dic jo, avi, que te l'has ben guanyada. Visca l'avi!

En Rusiñol féu un petó al seu nét i s'aixecà, emocionadíssim, per a dir que sentia no tenir uns braços prou llargs per a que dintre d'ells hi capigués tot un poble.

Acabat l'acte ens en anem a dinar en pau i gràcia de Déu, a l'Hotel Subur.

EL DINAR

En diverses taules llargues i a la terrassa de l'hotel, prengueren seient uns 450 comensals.

A la taula presidencial i als costats d'en Rusiñol i de la seva muller, estaven els senyors Josep Maria de Sagarra, el pintor Casas, el mestre Morera, l'escultor Clarasó, Pompeu Fabra, l'Antoni López, En Junyent, l'Eduard L. Chavarri, Soler, Camps Margarit, Domènec Carles i Marius Aguilar.

Als postres parlà en Pompeu Fabra, oferint el banquet. Ja donem també el parlament d'en Fabra, com així mateix el del senyor Cabré.

Seguidament en Pere Corominas féu un fervorós elogi de la vida i l'obra d'en Santiago Rusiñol. Digué que gairebé tots tenim al fons de l'ànima el rossinyol de la nostra vida i dels nostres ideals.

Aquest rossinyol hi ha qui no el sent cantar mai, n'hi ha qui el sent cantar algun cop i hi ha qui sempre el sent cantar.

D'aquests darrers ha estat l'insigne artista al qual honorem avui.

Que cada un de nosaltres faci examen de consciència i que brindi pel rossinyol del seu esperit i dels seus ideals, representat ara pel nostre gran Santiago Rusiñol.

Tots obeïm la bella indicació del gran Corominas i alçem la copa enlaire fervorosament.

S'aixecà l'Ignasi Iglesias, el gloriós dramaturg. Amb paraula càlida, efussiva i encesa, lloà l'obra total d'en Rusiñol i, particularment, "L'alegria que passa".

Posà de relleu les excel·lències de l'obra teatral d'en Rusiñol i la seva eficàcia en la vida del teatre català i en l'educació del nostre poble.

Elogià, com cal, la personalitat artística i literària d'en Rusiñol. Recordant i variant els versos d'en Maragall, del seu famós "Cant espiritual", digué, dirigint-se a en Rusiñol: "Sia aquest homenatge, per vós, una major naixença."

Grans aplaudiments coronaren el discurs de l'Ignasi Iglesias.

El senyor Cabré llegí el següent parlament:

"En aquesta festa que s'ha organitzat en honor de Santiago Rusiñol, trobo encertat—i per tant dec agrair la designació que va fer-se'm de parlar-hi—que hi faci sentir la seva veu la representació del descendent del senyor Esteve.

En Rusiñol, a més a més de la seva prosa personalíssima, agradable i viscuda; dels seus quadros amb reconcs encantadors que conviden al repòs i a la vida contemplativa; de la seva atreïent bonhomia; del seu Cau Ferrat amb ferros forjats, durs i permanents com l'ànima de la llengua amb que ha escrit totes les seves obres; és el creador de dues figures preeminents de la nostra literatura: l'una, la del poeta romàntic de "L'alegria que passa", que canta la plenitud del viure pels pobles ensopits; l'altra, la personificació excelsa de les nostres virtuts i el nostre estalvi: el senyor Esteve.

D'una manera agre dolça, amb tot l'amor amb què en Rusiñol descriu la figura—recordant segurament ensenyaments viscuts ben íntims—posa de relleu defectes del senyor Esteve,

El carro de l'"Elenc Artístic Arbosenc", representant "L'Alegria que passa" al pas de la comitiva.

tan suauement, però tan remarcablement, que els seus descendents, tot veient-s'hi retratats i reconeixent-los, se n'han esporgat del tot i sols han conservat—com joia preada—totes les seves bones qualitats.

I per això heu vist que "La Puntual" ja no la restaura un pintor de sala i alcova, sinó que són els artistes amb els marbres i els bronzes que l'han substituït. Que el senyor Esteve, quan vol esbargir-se no se'n va una tarda de festa a la Muntanya Pelada, sinó que traspassa els Pirineus i fa estada quinze dies a Font Romeu; que la seva botiga ja no s'obre a les set del matí ni es tanca a les deu del vespre; que la senyora Tomasa no està darrera el taulell; i que la seva comprensió fa que el senyor Pepet, abans tan resignat i escanyolit, avui ja no se'l troba encogit i fa barrila, i encara li sobra temps per a crear entitats de defensa de la seva classe amb edifici propi. I, per això, ha fet més socialment en Rusiñol en retreure defectes del senyor Esteve, que l'han fet mirar sense por les evolucions del món, que no haurien fet dotzenes de discursos dissolvents.

I aquesta és la transformació actual del descendent del senyor Esteve que avui molt satisfet col·labora en aquesta festa i aixeca la seva copa per honor i glòria pròpia i la de Santiago Rusiñol".

En Salvador Soler, en representació de la joventut de Sitges, digué que Sitges, en els actes que s'estaven celebrant era, a més de simple espectadora, una petita partícula, car la festa d'avui és l'homenatge que dedica a en Rusiñol tota Catalunya.

La millor part—afegí—que Sitges pot prendre en l'homenatge a l'home il·lustre que tant estima aquest poble, és treballar per la seva cultura.

Tots els parlaments foren molt aplaudits.

I aote seguit, entre grans ovacions, s'aixecà en Santiago Rusiñol a parlar. Una frenètica ovació el saludà.

Fet el silenci, en Rusiñol saludà els reunits i agrai amb paraules sinceres, tantes mostres d'adhesió i afecte.

Víctor Balaguer—digué—gairebé sempre que parlava en actes semblants, començava així els seus discursos. "Profundamente conmovido, como ya he dicho otras veces..." Jo no dic

que estigui profundament commogut, perquè si fos així no podria estar ací, però sí que estic emocionat, agrai a tots i per tots començant per aquella sentida manifestació que m'han fet els reclosos en passar el tren per davant de la presó.

Tothom canta les meves virtuts de gran treballador. Jo us dic que jo no sóc un gran treballador, el que sí he tingut és el plaer de treballar. Aquesta és una de les meves satisfaccions. Altra és que en les meves obres i en els centenars d'articles que he escrit he atacat, de les entitats, el que m'han semblat defectes o vicis, però mai no he atacat cap persona.

Jo he concorregut a les exposicions i he anat per guanyar medalles i recompenses, però no mai fent la traveta, intrigant, ni desitjant per a mi allò que corresponia a uns altres.

El meu ideal polític també és aquest. Jo voldria per a Catalunya la primera medalla en tots els aspectes de la seva vida, però sense desitjar el mal per als altres pobles ni per a ningú.

Jo vull en aquest moment solemne brindar per la dona que ha estat per a mi la veritable companyona estimada, la dona que quan jo he pintat, l'he tinguda al costat meu i ha pintat també; quan jo he escrit, també ha escrit ella; i quan ni pintava ni escrivia, ella ha cantat i m'ha alegrat la vida.

En Rusiñol acabà el seu discurs amb aquestes paraules: "Brindo per la Comissió organitzadora d'aquesta festa, per Sitges, per Barcelona.

El parlament d'en Rusiñol, que havia estat interromput diverses vegades pels aplaudiments, fou coronat per una llarga i visques al nostre Rusiñol, al nostre Sant Rusiñol.

Alguns escriptors i artistes, en Ruyra, en Capdevila, en Lluelles, s'atansaren a la taula presidencial i abraçaren al mestre.

LA TORNADA

Ja nit entrada retornem a Barcelona. El poble de Sitges ens surt a acomiadar a l'andén amb bengales, piules, músiques i entusiàstica ovació i amb visques a en Rusiñol.

A l'arribar el tren al baixador del Passeig de Gràcia, una gran gentada esperava als excursionistes i a l'homenatjat. En

En Josep Maria de Sagarra ensenyant al poble la branca de roure i llorer, després d'haver llegit el seu magnífic discurs.

aparèixer aquest el carrer s'omplí d'aplaudiments i veus d'entusiasme.

UNA NOTA SIMPÀTICA

En mig de grans ovacions, en Rusiñol, acompanyat d'uns amics, prengué un auto-taxi i es féu conduir a l'Olimpic Bar.

A l'anar a pagar, el xòfer va dir-li, refusant els diners:

—Sóc un bon català, i un bon català a homes tan gloriosos com en Santiago Rusiñol, no els hi cobra.

LA FUNCIO DE GALA A ROMEA

Signé un èxit. El teatre estava adornat com en les grans solemnitats, i ple d'una concurrència distingidíssima.

Els simpàtics actors de "Romea", i la senyoreta Bugatto, representaren "L'auca del senyor Esteve" i "L'alegria que passa", amb un fervor i un entusiasme dignes de tots els elogis.

DISCURS D'EN JOSEP MARIA DE SAGARRA

Amics:

En aquell temps que encara no havíem vingut al món una bona colla dels qui ens trobem aquí presents, hi havia a Catalunya un home excepcional. Aquest home vivia aleshores el punt dolç de la més florida joventut, i esmunyint-se dels taulells i els de la seva tradició familiar, va descobrir en el fons de si mateix una mena de follet saltironaire i faceciós, enamorat de totes aquelles coses que, vistes arran de terra, són inútils, però que vistes des del nivell del cor, vénen a ésser la gràcia i el prestigi espiritual d'un poble. Aquest home extraordinari, era aleshores afavorit d'una varonil bellesa romàntica: alt i ben plantat tot el que en la seva cabellera i la seva barba i el seu vestit era senyorívola despreocupació, en la seva paraula i en el seu gest era fresc i inesgotable cascadeig d'enginy, cos i ànima, s'embolicava amb la púrpura de la més irresistible i la més flamejant de les simpaties.

Era una figura i una voluntat fetes a posta per a triomfar immediatament, per a deixar en cada petjada del seu camí la punta d'humor, clariana d'alegria o caliu d'ensomnis, i tot ell, senyal de l'eficàcia. I amb un esperit d'aventurer, de poeta i de saltimbanqui, va ésser l'hoste de la bohèmia descordada i

l'apòstol de les patinades vellúries; fumava la seva pipa al "Chat Noir", en mig de totes les cabelleres despentinades de l'època, i fundava un museu orientat per la més estricta arqueologia, pintava teles vastíssimes amb els verds, els morats i els grisos més sentimentals, i engegava damunt de les taules dels nostres teatres una generació de titelles de carn i ossos que reien i ploraven amb el plor i la rialla de l'actualitat. Inventava festes modernistes, processons apassionades, donava ànima a un grapat de publicacions, escrivia infadigablement, pintava sense repòs, conversava sense parar; les seves paraules eren una caixa inacabable d'acudits i d'encerts picants; home de cent activitats i de cent recursos, dormia i vetllava dintre d'una onada de dinamisme espiritual.

Era el cap de colla i l'animador de tot: en el nostre país donà moltes primeres batalles, aconseguí molts triomfs inicials. Va fer d'aquesta vila de Sitges el monestir de tots els qui aleshores estaven ferits de la bogeria de l'Ideal. El "Cau Ferrat" fou el "sancta sanctorum" d'aquest monestir, i el monument al Greco una prova definitiva de la seva força de suggestió i del seu poder de taumaturg.

Han passat els anys, i aquell home excepcional ha vist platrejar-se, de mica en mica, la seva varonil bellesa romàntica. El seu gest de senyorívola despreocupació ha agafat aquella punta tremolosa que marca la maduresa corporal i el prestigi de la glòria aconseguida. La seva joventut esvalotada i multiforme, és, avui, una venerable encarnació d'aquelles hores que es digueren el "modernisme" i que engendraren el color i l'orientació de la Catalunya actual.

L'home de la cabellera romàntica, fuma encara la seva pipa de Montmartre, pinta encara amb aquells verds sentimentals, i encara fa viure damunt de la nostre escena les trifulgues dels seus titelles de carn i ossos; avui, però, no és aquell qui va a apoderar-se de la glòria amb un esperit de saltimbanqui, de poeta i d'aventurer; temps ha que la glòria s'ha unit amb ell per sempre, i avui dia aquesta glòria resplendeix en el seu gest més insignificant.

Amics meus: l'home excepcional és amb nosaltres, l'hem

El cap de la manifestació camí del "Cau Ferrat".

acompanyat tots i l'hem dut aquí; el nostre cor, en unir-se per festejar-lo, fatalment havia d'anar a parar en mig d'aquesta platja, havia de respirar el baf de les pedres d'aquest "Cau Ferrat", que és la cosa màgica d'aquest home, i és el palau d'uns ferros antics, roents de passió i d'espiritual entusiasme.

Mestre Rusiñol, home meravellós, que en aquell temps en què molts dels que us acompanyen encara no érem nats, vau encendre en aquesta vila de Sitges, jo voldria que ara la meua veu perdés el seu to peculiar, voldria que de mi desapareguessin totes les característiques que denúncien la meua persona concreta, i que el to del meu discurs us semblés com el d'una veu anònima.

Féu-vos càrrec que aquestes paraules meves són dictades pel sentiment general que ens uneix a tots al voltant nostre. Us hem festejat i us hem homenatjat cada dia, particularment amb silenci o amb aldarull. Aquesta festa d'avui no és una encarcerada cerimònia cívica, que obeeixi a un deure o a una consigna determinable; aquesta festa d'avui és la mateixa que us fariem demà, és la mateixa que hauríem fet ahir, perquè el nostre cor sempre està a punt per afestejar-vos, perquè el vostre cor sempre és un aglutinant dels nostres esperits, perquè la vostra presència sempre és una flama per a arborar-nos, per a improvisar una apassionada processó.

Vàrem parlar quatre persones d'acompanyar-vos al vostre "Cau Ferrat"; ja ho veieu, tothom hi ha volgut ésser. Com a recordança d'això, de què tothom hi ha volgut ésser, accepteu aquestes dues branques.

Són dues branques les que us donem com a record d'aquest bon sol d'avui; en aquestes branques, el forjador ha volgut imitar amb el ferro la forma del roure; ha estat una idea atinada del forjador, perquè roure i llorer és el vostre esperit, mestre Rusiñol, roure i llorer l'exemple de la vostra vida i la vostra obra: glòria i constància, tenacitat i triomf.

Siguin aquestes branques un ferro més del vostre "Cau Ferrat"; però aquest ferro, mestre Rusiñol, no s'envellirà, no es

rovellarà mai; és un llorer i és un roure que eternament seran joves i tendres per a coronar el vostre prestigi etern, la vostra glòria immortal.

DISCURS D'EN POMPEU FABRA

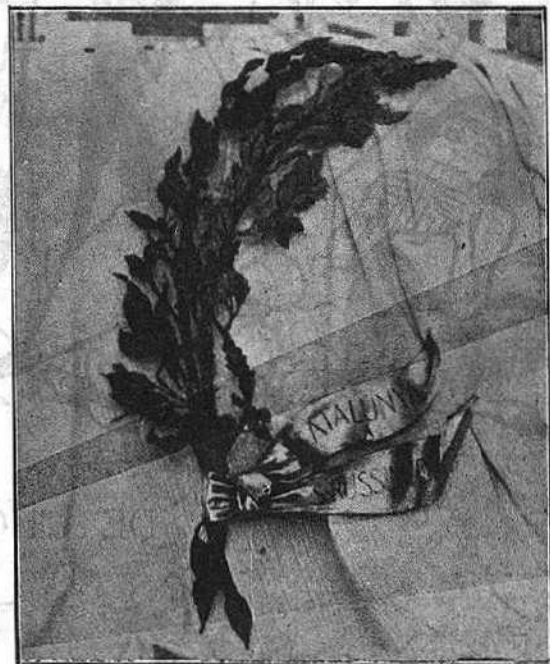
Per encàrrec del Comitè organitzador de l'homenatge, sóc jo, qui no té altre mèrit que el d'ésser un antic amic i admirador teu, qui té l'honor de fer-te l'oferiment d'aquest àpat.

Ens ha mogut a retre aquest homenatge un sentiment d'admiració per la teua alta obra de pintor i de literat, un sentiment de reconeixença per la part principalíssima que has tingut en el floriment de les nostres arts i de les nostres lletres.

I encara hi ha, entre els nostres motius d'admiració, el Rusiñol íntim, vessant a dolls en la conversa aquell humorisme tan teu que constitueix un dels encants de la major part de les teves obres literàries. Més que enlloc, en la conversa has exercit potser el teu mestratge. Jo recordo bé que, en els principis de la meua carrera, amb unes observacions que em vas fer sobre el llenguatge de la meua "traducció de "La Intrusa", estrenada en aquesta benvolguda Sitges, tu m'ensenyares, el primer, a fugir de la rigidesa de regles en què perilla decaure el gramàtic. Doncs, bé, a la manera que et sóc deutor, te'n són segurament tots els que, en alguna ocasió o empresa, han tingut la fortuna d'ésser els teus companys o els teus col·laboradors.

Hem vingut a homenatjar-te, no pas amb motiu d'"un" de tants èxits teus, com en aquell àpat llunyà, a l'hort de la Païoma, en què celebràrem l'èxit de la teua primera conferència a l'Ateneu Barcelonès; hem vingut a homenatjar-te per tota l'obra que has realitzat durant la teua llarga vida d'home de lletres i d'artista. Però tenim la sort, rara en un tal homenatge, de poder esperar que aquesta obra que ara festegem, amb tot i ésser enorme, no és encara "tota" la teua obra. Que la teua vida s'allargui molts anys encara, com desitgem tots vivament, i encara has d'enriquir el nostre art i les nostres lletres amb nous fruits del teu enginy fecund i inexhaustible. Tots admirem la teua insistència en el treball, el teu afany de produir, que mai no declina. En la teua vida hi ha hagut prou avinenteses en què tot et convidava al repòs, al qual podies lliurar-te satisfet de la teua labor acomplerta; però tu, a penes enllestida una obra, ja t'havies posat a treballar en una altra, amb el mateix delit que si es tractés de la teua primera obra. Quan et creïem retut pel cansament o per la malaltia, ens sorprenies amb una nova producció fresca i vigorosa.

I és gràcies a aquest delit teu inextingible—exemplar en un país on veiem tantes activitats prematurament estroncades—és gràcies a aquest delit sense parió, que, en desitjar-te llargs ble que et professem, sinó per un noble egoisme, puix que tot anys de vida, ho em moguts, nosolament per l'afecte entranyable que et resta de vida sabem que ha d'ésser encara en profit de l'art i de les lletres de la nostra terra.

La branca de roure i llorer ofrenada a Santiago Rusiñol. (Obra d'en Morató i Mercader).